

Професійна компетентність операторів комп'ютерного набору: сутність поняття та компоненти

Компетентнісний підхід не є абсолютно новим явищем. При розкритті його сутності оперують загальноприйнятими в педагогічній освіті поняттями. Нами компетентнісний підхід розуміється як комплексна характеристика, яка інтегрує у собі перевірені на практиці технології особистісного, діяльнісного та системного підходів, які у певний час довели свою ефективність на практиці, але водночас проявили слабкі сторони, які потребують методичного доповнення. Тож їх взаємозв'язок, представлений у компетентнісному підході викликаний для задоволення освітніх потреб сьогодення.

У міжнародному стандарті ISO 9000-2008 компетентність трактується як продемонстрована здатність використовувати знання, вміння та навички на практиці, а також наявності досвіду і свідомого відповідального ставлення, потрібних та необхідних для ефективного виконання певної професійної або соціальної функції.

У нашому дослідженні, присвяченому професійній підготовці операторів комп'ютерного набору, ми будемо оперувати більш конкретним поняттям – «професійна компетентність», що є загальноприйнятим в контексті професійно-технічної освіти Так, Н.Г. Ничкало [7, с. 28] знайомить із результатами засідання Центрально-Східно-європейського клубу професійної освіти, що відбулося в Києві на початку жовтня 1996 р. У ході обговорення було обґрунтовано деякі принципи постсекундарної (післясередньої) освіти, серед яких орієнтація на посилення професійної компетентності, випередження кваліфікаційної підготовки.

Вибір у напрямку формування професійної компетентності у майбутніх операторів комп'ютерного набору як запоруки їх конкурентоспроможності

підтверджується думкою В.Д. Симоненка та М.В. Ретівих про те, що термін "професійна компетентність" виник у зв'язку з недостатністю терміну "кваліфікація" для забезпечення якості професійної підготовки та професійної діяльності людини [8, с.134]. Вони розуміють професійну компетентність як інтегративну характеристику особистісних якостей спеціаліста, яка відображає рівень знань, вмінь, досвіду, достатніх для здійснення мети даного роду діяльності, а також його етичну позицію.

В Енциклопедії освіти подано схоже визначення. "Професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця" [4, с. 722]. Ми погоджуємось із наведеним визначенням, проте нам більше імпонує словосполучення «продемонстрована здатність», використане у дефініції компетентності міжнародного стандарту ISO 9000-2008. Тому *професійну компетентність* будемо розуміти як продемонстровану здатність використовувати знання, вміння та навички на практиці, а також наявності досвіду і свідомого відповідального ставлення, достатніх для досягнення мети з певного виду *професійної діяльності*.

Визначаючи сутність професійної компетентності, що формується в операторів комп'ютерного набору, ми помітили: разом із висловлюваннями про те, що знання, вміння та навички не в змозі повністю розкрити вимоги до сучасного робітника, вітчизняні науковці не готові відмовитись від даного підходу повністю. Традиційні знання, вміння та навички доповнюються додатковими складовими, які, на думку науковців, є професійно важливими для конкурентоспроможного фахівця.

Так, В.М. Аніщенко говорить, що професійна компетентність складається із сукупності знань, умінь, навичок, досвіду, спроможності приймати правильне рішення, вміння прогнозувати результати за прийнятим рішенням, професійної відповідальності [2, с.42].

Під професійними компетенціями ми З. Вятковський розуміє структуру знання, яка складається з певних здібностей, підсилених знаннями, досвідом, побудованих на основі переконань, і що з допомогою тих здібностей варто і можна ініціювати й успішно реалізувати професійні завдання на рівні прийнятих стандартів [3]. Наведені визначення представляють професійну компетентність як поняття зі сталим змістом, що неприйнятно для операторів комп'ютерного набору через потребу у систематичному оновленні їх професійних здатностей.

Науковець Д. Тьєрі, розглянутий у праці З. Вятковського, розкриває сутність професійної компетентності через набір здатностей, які мають місце на різних рівнях майже в усіх актуальних професіях. З точки зору підготовки операторів комп'ютерного набору цікавою є виділена науковцем здатність до пошуку й опрацювання інформації, найчасніше щоразу більш абстрактної, тобто щоразу менше пов'язаної з сировиною, продукцією та ін.

З метою більш якісного формування професійної компетентності у майбутніх операторів комп'ютерного набору розглянемо професійну компетентність з точки зору психофізіології. Є.В. Трифонов [9] трактує її як якість, властивість чи стан спеціаліста, які разом або окремо забезпечують його фізичний, психічний чи духовну відповідність необхідності, потребі, вимогам певної професії, спеціальності, спеціалізації, стандартам кваліфікації, службовій посаді. Дослідник розглядає складові професійної компетентності як мінімальний і достатній набір конструктів, які відповідають стандартам кваліфікації з даної спеціальності та які визначають професійну компетентність спеціаліста. На базі конструктів формуються загальні якості, що потрібні спеціалісту-професіоналу. Серед конструктів дослідник виділяє: духовну компетентність (розуміння сенсу життя, його цілей, ієрархії ідеалів, їх відношення до професійної діяльності в умовах даного виду праці); психічну компетентність (наявність здатностей, знань, умінь та навичок ефективного самоуправління психікою, її організації в умовах фізичного і соціального середовища діяльності, а також в умовах даного виду праці); загальнофізичну

компетентність в умовах даного виду праці (наявність здатностей, знань, умінь та навичок ефективного самоуправління фізичним станом організму); інтелектуальну компетентність (наявність спеціальних наукових знань, вмінь та навичок з конкретної спеціальності, спеціалізації, службової посади, наявність потреби до їх постійного оновлення та використання на практиці в умовах даного виду праці); технологічну компетентність (наявність вмінь та навичок фізичної діяльності за спеціальністю, роботи з технічними засобами діяльності в системах "людина-машина" в умовах даного виду праці); соціальну компетентність (наявність здібностей, знань, вмінь та навичок ефективної взаємодії зі співробітниками всіх рівнів тощо). На нашу думку, дослідник досить різнобічно розглянув професійну компетентність і повно її охопив. Однак у професійній підготовці операторів комп'ютерного набору ми не в змозі комплексно охопити всі визначені конструкти, бо, по-перше, наше дослідження педагогічне і в ньому не передбачено використання психологічних механізмів у досягненні поставленої мети. По-друге, часові рамки нашого дослідження не дозволяють для ефективного формування професійної компетентності нам розпочати з професійного відбору учнів. Хоча, безумовно, для операторів комп'ютерного набору, на нашу думку, важливими є медичні показники (наприклад, стан зору та стійкість спинного хребта). Тому з педагогічної точки зору ми можемо врахувати такі компетентності: духовну, яка звужиться до ціннісного аспекту у професійній діяльності, інтелектуальну, технологічну та частково соціальну.

У працях вітчизняних науковців (Е.Ф. Зеєр, А.К. Маркова[5, 6] та ін.) та переважної більшості зарубіжних експертів існує тенденція представлення професійної компетентності через набір базових компетентностей. Такий підхід дає змогу наповнювати поняття професійної компетентності в залежності від професії або спеціальності, до якої його відносять. Ключові компетентності, в свою чергу, достатньо повно вивчені як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями.

Визначення складових професійної компетентності операторів комп'ютерного набору ускладнюється відсутністю в Україні єдиного переліку ключових компетентностей. Проте, аналізуючи підходи, запропоновані різними дослідниками, можна помітити однозначність виділення навчально-пізнавальної компетентності (предметна компетентність в Австрії, пізнавальна – в Фінляндії, навчальна – в Німеччині, здатність до самонавчання та компетентність для ефективного набуття нових здібностей в Нідерландах тощо). Її сутність повністю розкривається в іншому варіанті її назви – компетентність "уміння вчитися".

Аналіз матеріалів через призму професійної підготовки майбутніх операторів комп'ютерного набору дає змогу виділити компетентність "уміння вчитися" як таку, що здатна забезпечити подальше професійне самовдосконалення.

Отже, сучасний процес підготовки операторів комп'ютерного набору не задовольняє у повній мірі вимог до фахівця на ринку праці. Розглядаючи компетентнісний підхід до професійної підготовки операторів комп'ютерного набору нами було виявлено два основні підходи до розуміння поняття "професійна компетентність". Перший визначає її через систему знань, умінь, навичок, досвіду, ставлення, здібностей тощо. Ми схилиємось до іншого підходу, у якому структура професійної компетентності представляється через комплекс базових компетентностей. На нашу думку, такий підхід дозволяє більш широко розкрити вимоги до сучасного фахівця. Також відбір ключових компетентностей, достатньо повно розкритих у працях науковців, дозволить визначити структуру професійної компетентності робітника окремої спеціальності.

Для оператора комп'ютерного набору такими компетентностями, на нашу думку, виступають інформаційна та самоосвітня компетентності. Інформаційна компетентність полягає у набутті професійно важливих знань і умінь і достатньо повно формується у навчально-виробничому процесі підготовки фахівців. Самоосвітня компетентність або компетентність

"уміння вчитися" передбачає здатність до самостійного оновлення професійних знань і умінь професійного напрямку. Шляхи її формування ми вбачаємо у засвоєнні учнями фахових фундаментальних понять, якими при підготовці операторів комп'ютерного набору виступають загальні поняття з теорії інформації.

Список використаних джерел:

1. Francoise Delamare Le Deist & Jonathan Winterton What Is Competence? // Human Resource Development International, Vol. 8, No. 1, 27 – 46, March 2005, [електронний ресурс] <http://www.fse.provincia.tn.it/prgleonardo/leonardo/public/documentation/finaleseminar/compwintertonen.pdf>

2. Аніщенко В. Стандарт професійної компетентності – основа підготовки робітничого персоналу фірми в контексті європейської інтеграції / В.М. Аніщенко // Професійно-технічна освіта. – 2008. - №3. – с. 41-43

3. Вятковський З. Прогресивні зміни до розуміння і трактування кваліфікації людини / З. Вятковський // Професійно-технічна освіта. – 2010. - №3. – с. 38-42

4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

5. Зеєр Е.Ф. Психология профессий: учеб. пос. для студ.пед. вузов / Е.Ф. Зеєр. – 4-е изд. перераб. и доп. – М.: Академический проект: Фонд "Мир", 2006. – 336 с.

6. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М., 1996. – 309 с.

7. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України: монографія / Н.Г. Ничкало – К.: Педагогічна думка, 2008. – 200 с.

8. Общая и профессиональная педагогика: Учебное пособие для студентов, обучающихся по специальности "Профессиональное образование": В 2-х книгах / под ред. В.Д. Симоненко, М.В. Ретивых. – Брянск: изд-во Брянского государственного ун-та, 2003. – кн. 1 – 174 с.